

suk azonnal a törvényt, hogy a Moloch több áldozatot ne kapjon.

Az angol vagy a francia parlament egyhangulag követelné a törvény módosítását, mert ott az emberekben *igazi humanizmus és jogérzet lakozik*.

Miért tűrjük hát mi e határozmányt a törvényben?

Kétségtelenül *a rendszeresség kedvéért*; azért, — mondják — mert a kodex ugysis reparálásra szorul; nem volna tehát indokolt, ha most, midőn a novella ugysis készen van, ki-ragadnók azt az egyetlen §-t.

Bizonyos dolog, hogy normális körülmények közt ez az érv döntő volna. Döntő volna akkor, ha a novella enquête alá bocsátása azt jelentené, hogy az pár hét alatt a Ház asztalára kerül. Ez azonban csak illusio. Benyújtotta az igazságügyminiszter a polgári perrendtartást; az már hónapok óta várja az igazságügyi bizottsági tárgyalást. Aki csak némi-
leg tisztában van azzal, hogy mi minden áll összefüggésben a polgári eljárás reformjával: tudni fogja, hogy ez az egy törvény s annak tartozékai még az igazságügyminiszter óriási munkaerejét is évekre lekötö.

A polgári perrendtartás életbeléptető törvénye nem csupán a chablonszerű életbeléptető intézkedéseket fogja tartalmazni, hanem — amint hirdik — a bíróságok szervezetét is lényegesen átalakítja. Ennek szerves következménye az ügyvitel egységes szabályozása. Ime egy egész program, mely egy egész embert absorbeál. Ez pedig azt jelenti, hogy a miniszter a legjobb akarat mellett sem lesz képes a novellát olyan keretben, amint ő akarja, dűlőre juttatni. Tehát ismét évekre lekerül a napirendről.

Visontai képviselő azt sürgette, hogy a 336. §. s vele együtt a 340. §. módosíttassék.

Teljesen igaza van. *Ezt kellett volna már tenni tizenöt esztendővel ezelőtt*. De senkit nem lehet kényszeríteni arra, hogy kodifikatori legjobb meggyőződésével ellenkezőleg cselekedjék. Már pedig ez — tekintettel a miniszternek a Házban tett nyilatkozatára — az volna, ha arra akarnák szorítani a minisztert, hogy a maga elé kitűzött rendszeresség elvével ellenkezőleg ezt az egy módosítást vigye keresztül sebtében, soron kívül.

De hát mire való a kezdeményezési jog? Azért adja talán azt meg közjogunk a képviselőknek, hogy azt *ne* használják? A gyakorlat legalább ezt mutatja.

Visontai képviselő kijelentette, hogy — amennyiben a miniszter nem tenné — ő fog egy javaslatot a ház elé terjeszteni.

Alig képzelhető, hogy egy ily alárendelt jelentőségű kérdésből pártkérdést lehetne csinálni. Az sem ellenkezik a parlamenti kormányrendszer követelményével, ha a többség a kisebbség egyik tagjának javaslatát elfogadja. Nagyon jól tudjuk, hogy ki van ennek lehetősége zárva akkor, ha az a javaslat a kormány politikájával jön összeütközésbe. Azt hisszük azonban, hogy a betöréses lopás minősítésének s büntetésének kérdése még egyetlen kormány programjában sem foglaltatott. S így, ha csak a képviselőház többsége nem tekinti programjának azt, hogy mindent megszavazzon, ami az ő pártjából indul ki s mindent elveszen, ami a tuloldalalon fogamzik meg, mi sem állja útját annak, hogy egy ellenzéki képviselőnek egyébként üdvösnek elismert javaslata elfogadtassék.

Humánus gondolkodástól vezérelt kijelentését a képviselő a legnagyobb publicitás mellett tette.

Tehát elfogadványával ellátva egy rövid lejáratu váltót hozott forgalomba, amit lejáratkor honorálnia kell. Emlékeztetébe hozzuk ezt a váltót; ne felejtse el a lejáratkor azt rendezni, mert *bevételezéséül* vagy annak *elmulasztásául* jogászi és törvényhozói reputációja forog szóban.

Kolozsvár, 1902 május havában.

A közjog tudományos műveléséről.¹

A magyar közjogi irodalom a külföldiekhez bizonyos tekintetben hasonló, de sokban meg eltérő képet mutat. Keletkezése körülbelül arra az időre esik, mint a nyugati államokban; haladása azonban még lassabb, mert még több akadályal kell megküzdenie. Természetesen mindaz, ami szellemi életünk fejlődését hátráltatta, akadály volt a szakirodalom gyarapodásának is.

A magyar közjog művelésének módját II. József alatt kormányrendelet állapította meg, melyhez még a múlt század első évtizedeiben is ragaszkodtak. Ez a rendelet imperative intézkedik a tartalomra, midőn a királyi felségjogokról szólva, kimondja, hogy korlátoztaknak (a rendekkel közlötteknek akkor tekintessenek, ha az valamely alaptörvényből vagy szerződésből világosan kitünik.²

A censura nálunk is működik és annak megvilágítására, hogy milyen mértékben volt korlátozó, szolgáljon gr. Cziráky A. M. és Virozsil esete.

A XIX. század elején már igen érezték a magyar közjogot rendszeresen feltűntető mű hiányát. Belátták, hogy ez nem egyszer zavart és félreértést idéz elő. Azért I. Ferencz királyunk, 1823 november 11-én kelt rendeletével megbízta a m. kir. Curiát, hogy gondoskodjék az alkotmányt pártatlanul tárgyaló mű szerkesztéséről. De ez eredménytelen maradt. Majd végre gr. Cziráky vállalkozik a munkára³ és dolgozatát 1840-ben, külön az e célra alakított bizottság elé terjesztette. A bizottság azonban csak akkor vélte engedélyezhetőnek, ha mintegy 50—60 tételét módosítja, mire azután szerző a kéziratot visszavonta. V. Ferdinánd külön leiratban köszöni meg ez önzetlenséget és sajnálja, hogy e sok tudással megírt mű az adott viszonyok között napvilágot nem láthat.⁴

Később, 1851-ben mégis megjelent, mint *Virozsil* mondja,⁵ a kívánt változtatásokkal, melyek azonban a lényegét nem érintették, tudományos értékét nem csökkentették.

Hasonló *Virozsil* esete is. Nagy művét már 1843-ban elkészítette, de mert a nyomtatásra engedélyt nem nyert, csak 1857-ben adhatta ki.

Az 1848 óta létrejött reformok folytán még több gondot okozott az élő jognak megfelelő összekapcsolása a történelmi joggal. Egész sora van az íróknak, kik e téren buzgólkodtak és jó szolgálatokat tettek. Az ő munkálkodásuknak köszönhető, hogy előre haladtunk, habár még sok tenni való maradt. Sőt ha figyelembe vesszük, hogy a magyar közjogi irodalom a történelmi alkotmány feldolgozásának igen nehéz munkáját végzi, elfogultság nélkül mondhatjuk, hogy a német irodalomtól eltekintve, bármely nemzet szorosán vett rendszeres közjogi szakirodalmával a versenyt kiálljuk.

Ezt az eredményt nem is lehetne megérteni, ha azt nem tudnánk, hogy bár a múltban viszonyaink a közjog irodalmi művelésére nem voltak kedvezők, de másrészt élénk közéletünk úgy az országgyűlésen, mint a vármegyei termekben, párosulva a magyarságot kétségkívül jellemző erő s közjogi

¹ Az előbbi közl. I. a 21. számban.

² „In Ansehung der Majestätsrechte muss jede Einschränkung durch den klaren Buchstaben eines Fundamentalgesetzes oder Vertrages bewiesen werden.“ (Gustermann: Ungerisches Staatsrecht. Bev. 6—7.)

³ *Pauler*: Adalékok a magyar jogtudomány történetéhez. 129. l.

⁴ Az 1840. évi július 28-án kelt leirat szerint: „Indem ich diese seltene Selbstverleugung hiermit nach Verdienst würdige und Ihnen für den unermüdeten Eifer, womit Sie... dem fühlbaren Mangel eines Lehrbuches über das ung. Staatsrecht abzuheffen beflissen waren, mein besonderes Wohlgefallen zu erkennen gebe, stelle ich Ihnen Ihr diesfälliges Manuscript, Ihrem Wunsche gemäß, in der Anlage mit dem innigen Bedauern zurück, dass die dermaligen Verhältnisse, die Drucklegung, dieses, mit so vieler Gelehrsamkeit und Sachkenntnis verfassten Werkes wiederathen.“ (Virozsil: Staatsrecht d. K. Ungarn I. köt. 74. s. következő l.)

⁵ Id. m. id. h.

érzéssel, közjogi tudásunkat fejlesztette; csakhogy ennek azután sajátságos jellemző vonásokat is adott.

Az alapokra, úgy általában az alkotmánynál, mint az egyes intézményeknél igen erős és határozott, de már az a forma, anint elméleteinket és tanainkat kifejtjük, nem egyszer nélkülözi a szabatoságot, mint a hogy keletkezésöknél nélkülözték a tudomány tisztító és csiszoló munkáját.

Más szóval, ismereteink e körében a gyakorlati élet által létrehozott fejlődést a tudományos irodalom csak lassan és távolról követte. Így azután többször előfordul, hogy valamely elméletünk a lényegben nem téves ugyan, mert ettől közjogi érzékünk rendesen megóvott, de mert kifejtése, hogy úgy mondjuk, szövegezése nem a szigorú jogi szabatosággal történt, azért bizonytalan és ingadozó. Lehet azt helyesen érteni, de lehet többféleképp is magyarázni. Tapasztalhatjuk ezt különösen azokban az esetekben, amidőn valamely közjogi kérdést az eltérő politikai irányok élére állítottak, vagy még inkább, midőn az ellentétes érdekek ütköznek.

A bizonytalan és ingadozó közjogi nyelv azután itt-ott becsusztott törvényeinkbe, és pedig nemcsak a régiekben találkozunk ezzel, amelyeknél a szabatoságnak hiánya, a tudás későbbi fejlődésével, elkerülhetetlenül mutatkozni fog, hanem az újabb törvényekben is, amit legyen szabad egy példával bemutatni. Az 1867. évi XII. tcz. 5. §-a szószerint a következőket mondja: «a magyar király, mint az uralkodása alatt álló többi országok abszolút fejedelme, ez országok érdekeiről abszolút hatalommal rendelkezett...». Már most, aki magyarul tud és a szöveget szószerint veszi, ebből nem olvashat ki mást, mint hogy a magyar király uralkodott a többi országokban, vagyis Ausztriában, még pedig abszolút hatalommal.

Ez a kisikamlás ugyan félreértésre nem vezetett. De vannak törvényeinkben más helyek is, melyekben a laza szövegezés nem nekünk kedvez és bizony nem marad használatlan.

Igaz, hogy hasonló jelenségekkel találkozunk a szintén történelmi alkotmánynyal bíró Angliában; sőt ott még néha előnyösnek is mondják azt, hogy az alkotmány tételei körül «szerencsés bizonytalanság» honol, mert így a politikai igények szerint némileg alakíthatók. De ami a hatalmas angol nemzetre, mely mintegy nagy arisztokratia uralkodik több száz millió alattvalója fölött, esetleg előnyös is lehet, az nálunk a bajok forrásává válik. Nem kell azt bővebben fejtegetni, hogy sajátságos viszonyaink következtében minél határozottabb és világosabb a magyar közjog, mi annál erősebbek vagyunk; igazságaink annál könnyebben érvényesülnek...

Minden tudományszak feladata három irányban jelentkezik: a körébe tartozó anyagot helyesen fölismerni; azt megfelelően csoportosítani, rendezni; végre a jelenségeket elvekre visszavezetni és a következtetéseket megvonni, mint mondják, az anyagot feldolgozni.

Ez a feladat háramlik a közjog tudományára is. De mennyivel nehezebb a munka valamely történelmi alkotmánynál, amelynél sikert csak a történelmi háttér odavonásával érhet el, mert csak így mutathatja be az ilyen alkotmányt a maga igaz tartalmában és különös természetében. Valószínűleg mindjárt már a határok megállapításánál eltérők lesznek a vélemények. Szerintem fölveendő a mai nap létező intézmények főbb történelmi alakulatai és pedig lehetőleg az illető jogi felfogásának rövid előadásával; valamint az alkotmány főbb elveinek kifejlődési processusa. Ennyi fölveendő, de nem több.

Ez már azonban elofeltételképp megkívánja az államelet múltjának teljes ismeretét és azért igazi eredményt nem is várhatunk addig, míg az alkotmány és jogtörténelem teljesen kidolgozva nem lesz.

De továbbá szükséges még az anyag rendezésénél a tör-

ténelmi résznek az élő joggal olyan összekapcsolása, hogy az élő jog ne mint függeléke jelentkezze a történelmi jognak, hanem hogy a történelmi jog, mintegy alapul szolgálván, a multa nézve kiegészítse az élő jogot. Végre a helyes módszer alkalmazása, mely az anyag természetének és a munka céljának megfelelően, az anyagot áthatni, az abban rejlő igazságokat felkutatni és kifejtetni képes legyen.

Kétségtől nagy feladat ez, melynek csak több generatio odaadó munkája felelhet meg. De a magasztos cél és az elérhető nagy eredmény a fáradságot megérdemelné még akkor is, ha egyáltalán kiterhetnének előle. Az így kidolgozott magyar közjog nemcsak az alkotmányt mutatja be igazi tartalmában és természetében, hanem egyszersmind magát a nemzetet is közérzületeiben. Ekkor ismerjük meg valóban a nemzet erős és tiszta állami érzékét és közjogi öntudatát, amely megnyilatkozik már abban a korban, amidőn más nemzetek közléte még a magánjogi elvek kicsinyes békóiban sinlődik. Bizonyos az, hogy a Werbőczynél kifejtett szt. korona tanában (a szt. korona tagjainak jogaival), valamint az 1507: V., VII. törvénycikknek által szabályozott felelős kormány intézményében, a civilisált világ által mai nap elfogadott közszervezet és az uralkodónak vehető közjogi felfogás jut kifejezésre. Hisz csak így történhetett, hogy míg a kontinens többi népei a mai alkotmányos formákhoz közéletük régi alapjainak feladásával jutottak el, addig nálunk a régi alap változatlanul megmaradt és minden alakulás a fejlődésnek egy-egy következő fokát jelentette.

Az ilyen munka szerzi meg alkotmányunknak azt az ismerést, melyet méltán megérdemel. Sőt a tudományra is nagyjelentőségű lesz, mert annak bizonyosságul szolgál, hogy ott, ahol a közérzület tisztább és erősebb volt, a közélet számára mai nap elfogadott elvek és intézmények már akkor előállottak, amidőn a világot még elméletek nem vezették.

(Bef. köv.)

Dr. Nagy Ernő.

A traditio, mint tulajdonszerzés az általános polgári törvénykönyv tervezetében.*

(Antikritikai megjegyzések.)

Fordítsuk meg csak a parasztagzda, meg a mágns asszony, meg a muzeum vagy a képtár eseteit.

A parasztagzda vásáron tisztességes áron, a legjobb hiszemben, szabályszerűen kiállított marhalevél átvétele mellett egy pár ökröt vásárol, amely utóbb, amikor az ismeretlen eladó már hegyen-völgyön túl van, lopottnak bizonyul. Ha most a vevő megtudja, hogy a Tervezet szerint a volt tulajdonos tőle az ökrök kiadását követelheti, bizony én sem hiszem, «hogy a Tervezetről nagyon hízegően fogna nyilatkozni».

A mágns asszony nem vesztette el a nyakékát, hanem ellenkezően meglát valamely ékszerésznél egy művészi készítményű nyakéket; ezt igen drága pénzen megveszi és miután a gyönyörű kivitelű munkától el van ragadtatva, ékszerének többi darabjait, a diademét, a fülbevalót a nyakék stíljének megfelelően, nagy áldozat árán átadomittatja. Most kiderül, hogy a vásárolt nyakék egy San-Franciscóban egy év előtt elkövetett betöréses lopásból való. Hát vajon «megköszönne-e a mágns asszony», ha a nyakéket ki kellene adnia?

Valamely képtárban megvan egy Rubens-féle kép páratlan kivitelű kópiája, amely az illető gyűjteményben, hogy teljes legyen, nélkülözhetetlen. Egy műkereskedő megkínálja a képtár igazgatóját a kérdéses kép eredetijével, amelyet utolsó utazása alkalmával megszereznie sikerült. Az igazgató megveszi az eredeti Rubenst 50 ezer koronáért, és a másolatot, mint most már feleslegest, eladja egy másik képtárnak